

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 18.

Fylke: Sør-Trøndelag.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Brekken.

Emne: Juletre og julehalm.

Bygdelag:

Oppskr. av: Lars N.Valseth,

Gard:

(adresse): Hitterdal.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Egen.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Juletre og julehalm.

1. Juletreet er blitt alminnelig her nå.

2. Den første juletreffest man hadde i Valset skolekrets, var i jula 1904. Den var i skolehuset, og synet av juletreet var en begivenhet for store og små. Festlighetene var arrangert av lærerinnen Petronille Sandmæl. Ennå er oppbevart av "julekorta" som ble nytta dengang. De er av en heilt anna type enn nå tildags. Et reklamekort fra Bjørnstads kaffebrenneri (funnet i hans spesialpakninger på 1/2 og 1 kilo) kunne nyttes, eller liknende bilder ble nytta. De første kort av brevkorttypen kom i 1906-1907. Den neste juletreffesten kom først i 1910 i Feragen skole. Seiere ble de mer "årvisse."

3. En veit aldri av juletre i kjerka. De var helst i skolehus, men seinere ble de mer alminnelig i ungdomshus hvor forskjellige foreninger sto for arrangementet. Det er i de siste 20 åra at små juletre er blitt nytta i heimene.

4. Skikken med å pynte stua med ymse kvist og halmkroner kjenner en ikke. I de siste åra er kulørte løpere av papir til pynt på bord og liknende kommet noe i bruk.

5. "Bordpynt" som nevnt i punkt 4 nytter man sjøl om juletreet står i stua.

6. Størrelsa av juletreet bestemmes av rommet det skal stå i. I ungdomshus og skoler må det være et ungtre på ca. 2,5 meter eller noe mer. I heimen kan man ha bordtre på ca. 1 meter og større stående på golvet ca. 1,5 m.høge.

7 a.) Man pleier pynte treet med korgar av kulørt papir, blanke kuler, "julesnø", det norske flagg, glitter "englehår", små klokker og her og der ei lita snøet julekjerring eller julemann. I toppen er enten ei stjerne eller et blankt spir.

b.) Her og der er plassert kulørte voksllys, og man gir nøye akt akt på at de står rett opp ned på treet.

8. Tidligere var det de voksne som pynta treet, for barna skulle helst ikke se det før det var tent. Nå hender det nok at barna er med på pyntinga.

9. Store tre i forsamlingshus står midt på golvet. I heimene kan det ha en beskjednere plass. De kan stå ved en vegg eller i ei krå, og de ørsma kan være plassert på bord. De kommer fram på golvet når de skal tjenestgjøre.

10. Det vanlige er å tenne lysa julaften, men de kan også bli tent igjen seinere i helga når barn fra andre heimer kommer til "juletefest". Man har ingen bestemt kveld i så måte.

11. Man går rundt treet og synger de kjente julesanger og julesalmer: Jeg er så glad hver julekveld, Glade jul, Deilig er jorden, Deilig er den himmel blå, Du grønne glitrende tre, Det kimer nå til julefest, Et barn er født i Betlehem, Kimer i klokker, Her kommer dine arme små, Jeg synger julekvad, Lover den Herre o.fl.

12. Treet i heimene blir stående til over nyttår. I forsamlingshus blir det tatt ut kanskje samme natta eller dagen etter.

13. Det er gammal skikk at gavepakker og julekort ligger i en haug ved foten av treet. Særlig for de små er det den mest forventningsfulle del av festen når opplesninga og utdelinga av dette foregår. Inntil tyveåra pleide appelsiner, epler, kjeks o.l. henge som pynt på treet, og i pappkorgar var drops, fiken, nøtter o.l. Hvert barn fikk si korg med innhold og ellers av det andre etelige på treet. En pleide si treet ble høsta. Noe anna uttrykk kjenner en ikke. Av sanitære hensyn blir ikke spiselig knask hengt på jule-treet nå, men det deles ut i poser til hver enkelt.

14. Nå for tida nyttes gran til juletre. Det har hendt furua har vært nytta som på juletefesten i Feragen 1910.

15. I Brekken kommune fins ikke barskog, når unn-

tas furuskogen ved Feragen. For ca. 40 år sia var fortjenestene elengige i distriktet her, og det ble ikke kjøpt juletre til heimene. Barna hadde sett juletre og forsøkte å avhjelpe savnet på forskjellige måter. En var å finne en bjørkkvist og pynte. Andre ganger kunne en kvist av et furutre bli hentet fra skogen for å tjenestgjøre. Mere omtenkssomme kunne ta en stav (eks. et avbrukket riveskaft) og bore hol i. Eimerkvister ble skåret til og stukket i hola, de lengste nedst og de kortere oppover mot toppen til det heile likna et tre. Det ble kalt juletre; noe anna navn kjenner en ikke.

16. "Juletre" utafor huset kjenner en ikke.

1,2,3,4: Skikken med halm på golvet julaften kjenner en ikke.

V a l s e t i Brekken 18.mars 1950.

Lars V. Valseth.

Hitterdal.

4143

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING